

EEN NIEUWE STRATEGISCHE AGENDA VOOR CLEANTECH REGIO

EEN REGIO IN BALANS:

OP WEG NAAR EEN NIEUWE STRATEGISCHE AGENDA VOOR DE CLEANTECH REGIO

Stel je voor: in 2030 kom jij onze regio, de Cleantech Regio, binnen. Jij woont, onderneemt of werkt hier, ergens op de Veluwe of in de IJsselvallei. Als jij die gedachteoefening doet en jouw ogen sluit, welk beeld zie je dan voor je? Rijd je de regio binnen over een snelweg zonder files? Zit je in de trein, comfortabel onderweg naar andere regio's? Kijk je met plezier naar in het landschap ingepaste nieuwbouwwijken? Of naar dat vernieuwde treinstation in een bruisend stadscentrum? Welkom in een regio met ruimte om te wonen en te werken, waar nieuwe duurzame vormen van mobiliteit jou snel van A naar B brengen.

Leuk om over na te denken, hè? En dat is niet alleen leuk, maar ook noodzakelijk. Want ook onze regio moet aan de slag met de grote opgaven waar heel Nederland voor staat. Het maakt niet uit of je een grote of kleine gemeente, een provincie, een kennisinstelling of een bedrijf bent. We hebben elkaar nodig. En wat goed is voor de een, moet ook goed zijn voor een ander. Dus moeten we goed nadenken over onze aanpak. Daarvoor was in 2021 al veel werk verzet met het traject rond het Regionaal Perspectief 2030. En op dat goede werk moet worden voortgebouwd. Dat is precies wat vele mensen die de regio een warm hart toedragen de afgelopen maanden wederom hebben gedaan; samenwerken aan een agenda voor de toekomst van de Cleantech Regio.

Voor de komende tijd hebben we drie thema's gekozen waar we meer op gaan samenwerken: wonen, werken en bereikbaarheid. Thema's die nauw met elkaar samenhangen en die zó belangrijk zijn voor onze toekomst, dat we er wel successen op moeten boeken!

Bij het aangaan van die uitdagingen houden we rekening met de kwaliteit van onze leefomgeving, dragen we ons steentje bij aan duurzaamheid en willen we digitaal vooruitstrevend zijn. Dit zijn de kernwaarden voor samenwerking in de Cleantech Regio.

Zo zorgen we dat stad en platteland elkaar blijven versterken, maken we slim gebruik van alle kennis en ervaring in de regio en houden we dat mooie en unieke landschap – nog steeds een van onze belangrijkste kenmerken – in stand.

In de strategische agenda 1.0 lees je precies hoe we dit op hoofdlijnen gaan aanpakken. Maar daarmee zijn we er nog niet. De komende tijd gaan we opnieuw met veel mensen aan de slag om deze agenda 1.0 concreet uit te werken in programma's en projecten. Hoe gaan we als regio onze doelen behalen, wie zet waar zijn schouders onder en hoe gaan we dat financieren? Iedereen die hier aan mee wil werken is van harte welkom. Dus beschouw dit als een uitnodiging om de komende tijd met ons mee te denken.

Wij – de gemeenten Apeldoorn, Brummen, Deventer, Epe, Heerde, Lochem, Voorst en Zutphen, de provincies Gelderland en Overijssel en de Strategische Board van de Cleantech Regio – gaan ons hier in ieder geval voor de volle 100% voor inzetten. Dat doen we samen met al onze partners: ondernemers, kennisinstellingen, waterschappen en het Rijk. En als ook jouw hart sneller klopt voor de Cleantech Regio, dan hopelijk ook met jou!

STRATEGISCHE AGENDA CLEANTECH REGIO 2022-2030

VERSIE 1.0 | 25 FEB 2022

SAMENWERKINGSPARTNERS

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord: samen komen we verder	3
1. Perspectief: een regio in balans	4
2. Verbonden door ruimtelijke kwaliteit, verduurzaming en digitalisering	6
3. Onze pijlers; wonen, werken en bereikbaarheid	7
3.1 Pijler 1: Wonen	7
3.2 Pijler 2: Werken	9
3.3 Pijler 3: Bereikbaarheid	11
4. Gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen	13

VOORWOORD: SAMEN KOMEN WE VERDER

Een wonderschoon stukje Nederland tussen Overijssel en Gelderland waar de IJssel meandert en de Veluwe glooit: daar vind je de Cleantech Regio. Het is hier fijn wonen, werken en ondernemen. We zijn bereikbaar, al hoeven we voor de meeste voorzieningen de regio niet te verlaten. We staan in verbinding met andere regio's. En grote opgaven op het gebied van woningnood, energie, klimaat, natuur, economie, arbeidsmarkt en leefbaarheid komen we hier, net als in de rest van Nederland, tegen.

De Cleantech Regio is ambitieus; we willen een vitale regio zijn en blijven. De eisen van morgen en overmorgen maken dat we stevig aan de slag moeten en daarvoor de krachten moeten bundelen. De regio kenmerkt zich door haar onderscheidende landschap. Onze ambitie is het behoud én de versterking van die landschappelijke kwaliteit. In onze regio zijn echter ook tienduizenden woningen extra nodig. En dat in een omgeving waar naast wonen ook gewerkt, gecreëerd, geleerd en gecreëerd wordt. Een omgeving die een gezonde arbeidsmarkt en goede bereikbaarheid nodig heeft. Het slim omgaan met onze ruimte om landschappelijke kwaliteit hand in hand te laten gaan met een aantrekkelijke leefomgeving is dé uitdaging. De onderlegger in deze agenda is dan ook breder dan wonen, werken en bereikbaarheid. We kijken breed, maar sturen gericht.

Deze samenwerkingsagenda is hiervoor de opmaat. Voor u ligt een 1.0 versie. Dat betekent een uitdagend perspectief en focus op opgaven en doelen. Deze agenda vraagt om in nieuwe coalitieakkoorden van gemeenten een plaats te krijgen. Dit plan vormt de basis voor het maken van concrete afspraken voor de realisatie van onze doelen. Dit werken we uit in de 2.0 versie, de uitvoeringsagenda. Door ons, de partners van het eerste uur: overheden, ondernemers en onderwijs. Samen ook wel geïnstitutionaliseerd als de GR Regio Stedendriehoek, Strategische Board en de provincies Gelderland en Overijssel. We doen dit in nauwe samenwerking met andere maatschappelijke partners, de ons omliggende regio's en het Rijk.

We verheugen ons erop onverwachte verbindingen te leggen in onze rijke omgeving en de uitvoeringsagenda 2.0 te gaan maken om onze doelen te realiseren. Dus hierbij de uitnodiging aan iedereen die zich aangesproken voelt: kom samen werken aan deze ambities en opgaven, zoals verwoord in de agenda. Want samen komen we verder.

Sebastiaan van 't Erve [voorzitter Strategische Board]

Jeroen Joon [voorzitter GR Regio Stedendriehoek]

Jan van der Meer [gedeputeerde provincie Gelderland]

Eddy van Hijum [gedeputeerde provincie Overijssel]

1. PERSPECTIEF: EEN REGIO IN BALANS

EEN UNIEKE REGIO WAAR HET LEVEN BIJZONDER GOED IS

Deze regio in Oost-Nederland heeft veel te bieden. In de driehoek Apeldoorn, Deventer, Zutphen hebben we een hoog voorzieningenniveau met (hoge)scholen, theaters, sportvoorzieningen en medische voorzieningen. Het stedelijk netwerk biedt de voorzieningen die passen bij grote steden en net buiten de stadsgrenzen is een ruimte die ook nog eens verbonden dorpskernen herbergt. Het is over het algemeen prettig wonen en veilig opgroeien hier. De regio ligt centraal op een internationale oost-westcorridor (A1) en langs belangrijke noord-zuidverbindingen over spoor, water (de IJssel) en de weg (A50). We merken het in de aanwas vanuit oost en vanuit west. Steeds meer (jonge) mensen willen zich in onze regio vestigen.¹

Met de Veluwe is Noordwest-Europa's grootste aaneengesloten natuurgebied onze eigen achtertuin, waar het heerlijk toeven is. Onze regionale economie kent een grote verscheidenheid aan bedrijven. Overal ter wereld kom je producten en diensten tegen die in onze regio zijn ontwikkeld en gemaakt. Zonnepanelen gemaakt met machines uit de Cleantech Regio wekken op alle continenten duurzame energie op. Kennis over bodem, lucht en water wordt (inter)nationaal vermarkt, net als informatie-, installatie- en koeltechnologie. Alternatieve herbruikbare vezels uit onze regio worden verwerkt in papier, geld en de bouw. Vanuit de distributiecentra en de binnenhavens in de Cleantech Regio worden steeds meer goederen naar winkels en bedrijven in de wijde regio vervoerd. Ook ontstaan er nieuwe kansrijke economische clusters en ecosystemen voor starters en scale-ups met een hoofdrol voor digitalisering.

TROTS EN TEVREDEN, MAAR MET GROTE UITDAGINGEN IN HET VERSCHIED

Nederland kent grote opgaven op het gebied van woningbouw, energie, klimaat, biodiversiteit, arbeidsmarkt, werklocaties en bereikbaarheid. Deze opgaven werken ook door in onze regio en roepen de vraag op hoe we als regio hieraan invulling kunnen geven, bijdrages kunnen leveren aan de landelijke problematiek en tegelijkertijd onze belangrijkste kwaliteiten kunnen behouden en versterken. Want niets doen, betekent achteruitgang. En wellicht belangrijker; de komende jaren worden andere eisen gesteld aan wonen, werken en bereikbaarheid. We zijn een dynamische en mooie regio en willen dit ook blijven. Een regio die toekomstbestendig is. En daarvoor gaan we aan de slag.

In onze regio zijn tienduizenden woningen extra nodig. Waarbij stikstof allereerst een knelpunt voor deze woningopgave is, die de noodzaak voor maatregelen vergroot. Tegelijkertijd kan onze regio (door zijn ligging naast de Veluwe) met het nemen van de juiste maatregelen, bijvoorbeeld in het kader van de transitie van landbouw, ook een belangrijke bijdrage leveren aan het verhelpen van een van de grootste stikstofknelpunten van Nederland. Maar er zijn nog meer opgaven die een beroep doen op de schaarse ruimte. Zo hebben we een inspanningsverplichting om 3% van de doelstelling voor wat betreft energieopwekking op land in onze regio in te vullen;² willen we voldoende geschikte werklocaties; willen we onze regio bereikbaar houden; en willen we tegelijkertijd onze misschien wel belangrijkste troefkaart – de landschappelijke kwaliteit – kunnen behouden. Het zijn ontwikkelingen die schuren en soms zelfs tegengesteld zijn, maar die ook kansen bieden voor deze regio.

SAMEN MAKEN WIJ DE CLEANTECH REGIO

De wereld en economie veranderen: het draait niet meer alleen om economische groei, maar ook om brede welvaart. De Sustainable Development Goals³ zijn geen ver-van-ons-bedshow, maar zijn richtinggevend voor hoe we naar de toekomst kijken. In dit licht vraagt het op peil houden van de brede welvaart forse inspanningen en investeringen. We staan aan het begin van een nieuwe kabinetsperiode met een regeerakkoord dat gelooft in het versterken van regionale samenwerkingsverbanden. Met een bijpassend instrumentarium, zoals de voortzetting van de Cleantech Regio Deal, waar we in onze regio ook aan werken. Dit vraagt van ons dat wij onze krachten verder bundelen. De opgaven waar we voor staan, zijn van ons allemaal: overheden, ondernemers, instellingen, inwoners. Alleen met gerichte gezamenlijke inzet halen we onze doelen. Hiermee bieden we nieuw perspectief en zetten we in op 'groene' groei; groei met oog voor duurzaamheid en circulariteit. Groei die direct een positieve weerslag zal hebben op de brede welvaart in de regio.

Als Cleantech Regio bundelen we overheden, onderwijs- en kennisinstellingen en ondernemers onze krachten in deze nieuwe strategische agenda voor 2022 – 2030. Dat doen we door een samenwerking tussen de gemeenten Apeldoorn, Brummen, Deventer, Epe, Heerde, Lochem, Voorst en Zutphen, de provincies Gelderland en Overijssel, ondernemers en onderwijsinstellingen in de Cleantech Regio, die verenigd zijn in de Strategische Board. En in die samenwerking zien we een belangrijke rol weggelegd voor de Gemeenschappelijke Regeling Stedendriehoek en de Strategische Board van Cleantech Regio. Ook werken we nauw samen met partners zoals de waterschappen. Om zo de verschillende kwaliteiten, perspectieven en acties te bundelen. Om zo te behouden wat goed is en uitdagingen het hoofd te bieden. Gezamenlijk maken we de agenda tot een succes en zorgen voor resultaten ten behoeve van onze brede welvaart.

¹ Dit blijkt o.a. uit recente cijfers van het CBS: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2021/08/meer-verhuizingen-naar-regio-s-buiten-de-randstad>

² De doelstelling uit het Klimaatakkoord is om in 2030 35 TWh duurzame energie op land op te wekken met grootschalige projecten. Met de vastgestelde Regionale Energie Strategie (RES) 1.0 van de Cleantech Regio, biedt de regio het Rijk aan om in 2030 1,07 Terawattuur (TWh) duurzame energie op te wekken.

³ <https://sdgs.un.org/goals>

GROENE GROEI IN EEN STEDELIJKE EN LANDSCHAPPELIJKE SETTING

De opgaven waar we als regio voor staan zijn stevig en de ambities zijn groot. Of het nu gaat om de woningbouwopgave, de economische opgave of de bereikbaarheidsopgave; het zijn vraagstukken die over grenzen van individuele organisaties heen gaan, vaak een stevig kostenplaatje met zich meebrengen en die stevig conflicterende belangen kennen. Zo moeten wij in onze regio de gewenste verstedelijking en de blijvende waarde aan landschappelijk schoon met elkaar verenigen. Regionale samenwerking tussen partijen is dus noodzakelijk. En dat is komen tot gezamenlijke afwegingen en de handen ineen slaan in planvorming en uitvoering. We prioriteren daarom waar we tot 2030 als regio op inzetten, met soms al een doorkijk naar de daaropvolgende jaren. We willen grote stappen zetten op drie majeure opgaven, die een belangrijke bijdrage leveren aan het behoud en ontwikkelen van de brede welvaart in onze regio.

Samenvattend zetten wij in op:

- **Wonen:** We werken toe naar een gevarieerde, klimaatbestendige en duurzaam gebouwde woningvoorraad in de regio, die past binnen onze ruimtelijke kwaliteiten.
- **Werken:** We versterken de (inclusiviteit op de) arbeidsmarkt, ondersteunen het MKB bij transitievraagstukken en verduurzamen bestaande bedrijventerreinen. Daarnaast zetten we in op het verstevigen van kansrijke clusters, ecosystemen en netwerken om de regionale economie innovatiever te maken.
- **Bereikbaarheid:** We zetten in op een goede bereikbaarheid en duurzame mobiliteit, mede om onze opgaven op wonen en werken te faciliteren. Dat betekent dat we samen onze opgaven oppakken, de lusten en lasten willen delen, dat we gaan voor verduurzaming, meervoudig ruimtegebruik en meer dan alleen financieel-economische waarde willen creëren.

2. VERBONDEN DOOR RUIMTELIJKE KWALITEIT, VERDUURZAMING EN DIGITALISERING

We werken in de nieuwe agenda Cleantech Regio 2022-2030 aan één perspectief en drie centrale inhoudelijke pijlers wonen, werken en bereikbaarheid, die elkaar versterken en randvoorwaardelijk voor elkaar zijn. Perspectief en pijlers komen samen in een gedeelde en gemeenschappelijke agenda.

Naast de drie pijlers zijn er ook drie doorsnijdende thema's die de pijlers verbinden. Voor onze regio zijn deze doorsnijdende thema's ruimtelijke kwaliteit, verduurzaming en digitalisering.

HOGE KWALITEIT VAN RUIMTE EN LEEFOMGEVING

Ruimte is een schaars goed in Nederland. En zeker ook in de Cleantech Regio. In onze regio is de landschappelijke kwaliteit van grote toegevoegde waarde. Het is een centrale en onderscheidende kwaliteit, die het wonen en werken aantrekkelijk maakt. Dat landschap is in het licht van het veranderend klimaat bovendien geen gegeven: de extremiteiten van nu (lange droogtes, wateroverlast door clusterbuien en hoge rivierafvoeren in zomer én winter) zijn straks mogelijk het nieuwe 'normaal'. Dat vraagt aanpassing in termen van meer en langer water vasthouden, sterker fluctuerende peilen in landelijk en stedelijk gebied en het accommoderen van hogere rivierafvoeren. Maar ook voor een nieuwe samenhang van functies in het buitengebied, inclusief een passende agrarische productie. Niet voor niets wordt in het nieuwe regeerakkoord [2021] een Nationaal Programma Landelijk Gebied aangekondigd. Het Deltaprogramma wijst op het water- en bodemsysteem als drager voor een aantal grote maatschappelijke ontwikkelingen. Dit vraagt van ons dat we gezamenlijk komen tot doordachte afwegingen hoe we met conflicterende ruimteclaims omgaan en kunnen komen tot meervoudig ruimtegebruik, zodanig dat de balans tussen belevingswaarde en ruimtelijke kwaliteit, gebruik en draagkracht duurzaam is. Dat kan alleen door samen een integrale gebiedsvisie op onze regio te ontwikkelen.

IN ALLE KEUZES DUURZAAM

Nu al spelen producten en technologie die hun herkomst in de Cleantech Regio vinden wereldwijd een rol in de verduurzamingsopgave. Maar ook in onze eigen ambities geven we bij de keuzes rond wonen, werken en bereikbaarheid telkens het duurzaamheidsaspect een belangrijke rol. Keuzes in bouw (o.a. op basis van circulariteit), keuzes in planvorming (wonen bij werken en vice versa), keuzes in vervoersmodaliteiten, de keuzes die we maken in het versterken van de economie en de arbeidsmarkt (duurzame inzetbaarheid van mensen) en de keuzes die we maken op het gebied van opwek van hernieuwbare energie. Duurzaamheid is ons uitgangspunt voor groene groei.

DIGITAAL VOORUITSTREVENDE

Het aanjagen van innovatie, het bijdragen aan verduurzaming, oplossingen voor veiligheid en het ontlasten van de arbeidsmarkt. Het zijn een aantal voorbeelden waarin digitalisering een dominante rol speelt. Een mondiale ontwikkeling ook, waar binnen de Cleantech Regio grote stappen worden gezet. Die stappen zijn nodig. Onze regio wil op het terrein van digitalisering vooruitstrevend zijn. Door bijvoorbeeld slimme en duurzame mobiliteitsoplossingen te implementeren, of door het MKB digitaal vaardiger te maken.

3. ONZE PIJLERS: WONEN, WERKEN EN BEREIKBAARHEID

3.1 PIJLER 1: WONEN

Opgaven

Cleantech Regio heeft een grote woningbouwopgave en stevige ambities om deze opgave het hoofd te bieden. De samenwerkende gemeenten hebben in de woonagenda op basis van actuele prognoses een woningbouwopgave van 20.000 woningen tot 2030 vastgesteld en afspraken hierover gemaakt met de provincies. Een afspraak die getuigt van urgentie en concreetheid. Om die woningen voor iedereen betaalbaar te houden, zijn er ook prestatieafspraken tussen gemeenten en corporaties en wordt gebruik gemaakt van instrumenten zoals de woningbouwimpuls voor gemeenten (WBI). De woningbouwopgave betekent verder vooruit plannen dan 2030. Planvorming die altijd een lange adem kent, die consequenties heeft voor ruimtegebruik en bereikbaarheid, maar ook voor economie en scholing. In de Regionale Woonagenda Cleantech Regio is de ambitie uitgesproken om tussen 2030 en 2040 nog eens 20.000 woningen aan de voorraad toe te voegen. Alle bij deze agenda betrokken partijen spannen zich in om te kijken hoe deze ambities binnen de gestelde uitgangspunten kunnen leiden tot concrete afspraken.

Tegelijkertijd zijn er zorgen over wat deze groei betekent voor zaken als de leefbaarheid en veerkracht van de samenleving en de landschappelijke kwaliteit. De regio wil die behouden, met een goed evenwicht tussen stedelijke en groene woonmilieus. Dit vergt een zorgvuldige situering en planvorming. We zetten in op veel groen, goed werkende natuurlijke systemen, klimaatadaptief en duurzaam bouwen en bijvoorbeeld het stimuleren van deelvervoer. In stad en dorp. Dat is een regionale opgave die gemeenten niet ieder voor zich aankunnen.

De gemeenten gaan twee derde van hun ambitie realiseren in bestaand bebouwd gebied, juist vanuit het oogpunt om de kwalitatieve waarden van de regio zo veel mogelijk te behouden en optimaal in te zetten op het bestaande 'daily urban system'⁵, dat goed verbonden is met een modern mobiliteitsnetwerk. De regiogemeenten voorzien dat circa een derde met uitbreidingslocaties gerealiseerd wordt. Dit vergt het met elkaar maken van een goede afweging waar woningbouw gerealiseerd wordt en hoe we bouwen, juist om de landschappelijke kwaliteit die ons kenmerkt te waarborgen en de kwetsbaarheid in het licht van klimaatverandering niet verder te vergroten. Wij gaan tijdig met elkaar in gesprek over waar die groei gerealiseerd kan worden, passend bij de lokale kaders.

Het versterken van de stedelijke woonmilieus

De steden Apeldoorn, Deventer en Zutphen zijn in het algemeen aantrekkelijke steden om te wonen. Ze hebben een relatief hoge aantrekkingskracht op jongeren uit de regio en hebben een regionale verzorgingsfunctie; ze liggen centraal in het land, zijn (groot)stedelijk met een menselijke maat, sociaal én groen. De steden investeren in eigentijdse stedelijke woon-werkmilieus met economische, culturele, recreatieve en onderwijsfuncties. Hierbij is aandacht voor vernieuwing in mobiliteit, ecologie, duurzaam energie- en materiaalgebruik en historische kwaliteiten. Dit zijn dus gecombineerde opgaven waar veel beleidsdoelstellingen en opgaven samenkomen.

De demografie van onze regio verandert. Het demografisch aandeel van jongeren in onze regio neemt richting 2030 volgens CBS-gegevens harder af dan in de rest van Nederland.⁶ Tegelijkertijd zet de bevolkingsgroei in de steden van de Cleantech Regio door: prognoses voor 2030 lopen uiteen van 3,6% tot 4,5% groei (ten opzichte van 2021).⁷

Het grootste deel van de woningen zal dan ook gerealiseerd worden in de gemeenten Apeldoorn, Deventer en Zutphen. Die groei heeft serieuze gevolgen voor de leefbaarheid en veerkracht van deze woonmilieus. Deze ambitie betekent meer wonen op binnenstedelijke locaties, verdichting van de bestaande bebouwde contour (in zowel steden als in dorpskernen), het realiseren van nieuwe woon-werkmilieus en het ruimte bieden aan economische activiteit aan de randen van stedelijk gebied. Een aantal majeure gebiedsontwikkelingen vindt plaats rondom de spoorzones, bij voormalige bedrijfslocaties in de stedelijke omgeving en in of rondom de historische centra. Deze locaties zijn van groot belang voor jongeren en stedelijke professionals/kennisswerkers en het versterken van deze knooppunten, waar mobiliteit, wonen en werken bij elkaar komen. Deze gebiedsontwikkelingen zijn dus van belang voor regionale economie. Het zijn gebieden met functiemenging waarin werken en voorzieningen aanwezig zijn, met extra eisen aan de inrichting van de ruimte en het slim combineren van functies en kwaliteit. We willen deze groei en ontwikkelingen benutten om kwalitatief evenwichtig te kunnen blijven groeien met oog voor vitaliteit, inclusiviteit, gezondheid en duurzaamheid. Juist in dichter bebouwde gebieden betekent dit investeren in groen en klimaatadaptatie zowel voor de leefbaarheid voor bewoners als voor het voorkomen van voorzienbare problemen door klimaatverandering.

Het versterken van de groene woonmilieus

Ongeveer een derde van de inwoners van de Cleantech Regio, circa 150.000 mensen, wonen in dorpen en kernen. De kernen in de groene omgeving zijn van kwalitatieve waarde voor de regio en geven een prettige balans in leefbaarheid nabij de wat grotere steden. Toch kennen deze groenere woonmilieus net zoals het stedelijk gebied grote opgaven. We onderscheiden grotere kernen en kleinere kernen en buurtschappen. Grotere dorpskernen zoals Epe, Vaassen, Twello, Lochem en Eerbeek hebben een hoger voorzieningenniveau. De overige kernen en buurtschappen zijn kleiner. Op de woningmarkt is er tussen beide type kernen een verschil qua ontwikkeling. Daar waar in de kleinere kernen vooral de focus ligt op het leefbaar houden van de kernen, is in de wat grotere kernen ruimte voor verdere ontwikkeling. Tegelijkertijd is de landschappelijke kwaliteit in de Cleantech Regio voor inwoners vaak ook een reden van vestiging in de regio. De opgave is dan ook de vitaliteit van dorpen en kernen te versterken op een zodanige wijze dat dit geen afbreuk doet aan de landschappelijke kwaliteiten, dat dit de draagkracht van het bodem- en watersysteem niet verder onder druk zet, dat de biodiversiteit versterkt wordt en met oog voor de klimaat- en duurzaamheidsopgave. En dat kunnen we bereiken door bij het realiseren van de woningbouwopgave optimaal in te zetten op duurzaamheid en circulariteit: groene groei.

Doelen

Voor deze twee opgaven rondom wonen stellen wij onszelf de volgende doelen tot 2030.

Doelen voor het versterken van de stedelijke woonmilieus

1. Een groter en gevarieerder woningaanbod door verdichting en nieuwbouw in stedelijk gebied

Het uitgangspunt in de Woonagenda is dat voor het geheel van de regio twee derde van de in 2030 benodigde 20.000 woningen in bestaand bebouwd gebied gerealiseerd wordt en een derde op uitbreidingslocaties. Natuurlijk kunnen deze verhoudingscijfers per deelgebied verschillen. De regio gaat spaarzaam om met haar ruimte en grondstoffen. Deze groei zal daarom gepaard moeten gaan met een verdichting, transformatie, herbenutting en integreren van ambities.

⁵ Een Daily Urban System (DUS) is het gebied rond een stad waarbinnen de belangrijkste dagelijkse woon- werkverplaatsingen zich afspelen. (<https://www.ans-verkeerenruimte.nl/projecten/nmca/40-daily-urban-system>)

⁶ <https://cleantechregio.nl/ctr-monitor/algemene-statistische-data/137-overige-indicatoren/950-demografische-verandering>

⁷ Primos Prognose - ABF Research | https://primos.abfresearch.nl/jive?presel_code=bev_abs

En tegelijkertijd met aandacht voor opgaven als gezondheid, vergroening, hitte, droogte en wateroverlast. Zeker wanneer we zien dat groei van het woningaanbod niet in 2030 stopt. De uitdaging daarbij is het bieden van voldoende betaalbare woningen. De woningbouwopgave moet leiden tot een variatie in woningaanbod die past bij de veranderende samenstelling van de bevolking en het voorzieningenniveau en de arbeidsmarkt versterkt.

We gaan bouwen. In het bijzonder voor ouderen en starters. Het aandeel 65-plussers neemt de komende jaren verder toe. Om te zorgen dat de inwoners langer zelfstandig thuis kunnen blijven wonen en om te zorgen voor doorstroming, zetten we in op het toevoegen van levensloopbestendige woningen. Daarnaast willen we in het bijzonder de positie van jongeren en startende gezinnen versterken. We zien de positie van deze huishoudens op de woningmarkt verslechteren terwijl we ze hard nodig hebben voor de arbeidsmarkt. Met specifiek aanbod, zoals betaalbare studio's en appartementen rond de centra, en betaalbare woningen voor deze doelgroep, willen we deze huishoudens in de steden behouden.

2. Leefbaarheid in wijken en het hoge voorzieningenniveau in stedelijk gebied versterken

Een stapel stenen maakt nog geen goede woonomgeving. Belangrijk is daarom om het voorzieningenniveau niet alleen op peil te houden, maar ook aan te laten sluiten bij de veranderende behoeften als gevolg van een veranderende bevolkingssamenstelling. Daarbij gaat het in het stedelijk gebied om voorzieningen op het gebied van onder andere cultuur, recreatie en sport. Maar ook om de nabijheid van voorzieningen als zorg en onderwijs. Het doel is om het voorzieningenniveau op al deze terreinen te versterken en aan te laten sluiten bij de demografische veranderingen en de positie van jongeren te versterken.

Daarnaast willen we de sociale leefbaarheid in buurten en wijken waar deze onder druk staat, verbeteren. Fijn kunnen wonen is helaas niet altijd een vanzelfsprekendheid als gevolg van bijvoorbeeld armoedeproblematiek, overlast of slecht verhuurderschap. Binnen de pijler 'Wonen' hebben we daarom niet alleen aandacht voor het creëren van goede, nieuwe woonbuurten maar ook voor het op peil houden van de bestaande.

Andere zaken die van belang zijn in de woonomgeving van het stedelijk gebied, zijn de aanwezigheid van werk en de bereikbaarheid. Woningen toevoegen in het bebouwde gebied betekent automatisch dat er een vervangingsvraag optreedt voor bedrijven gevestigd op binnenstedelijke traditionele werklocaties. Dit betekent echter niet dat 'werken' in zijn totaliteit verdwijnt naar enkel de randen van de stad. De woonopgave biedt kansen voor nieuwe gecombineerde woon- werkmilieus dichtbij voorzieningen, onderwijs en OV knooppunten om jongeren en kenniswerkers te interesseren voor onze regio.

3. De aanpak van verduurzaming van de woningvoorraad in Apeldoorn, Deventer en Zutphen uitrollen naar andere gemeenten

In de Cleantech Regio werken wij aan de verduurzaming van de bestaande woningvoorraad met verschillende plannen om woningen te isoleren of deze klaar te maken voor andere energiebronnen. Circulair, energieneutraal, klimaatadaptief en natuurinclusief bouwen wordt steeds meer gemeengoed bij verbouw, nieuwbouw en gebiedsontwikkeling. Al eerder besloten Apeldoorn, Deventer en Zutphen [samen met Zwolle] om samen een aanpak te ontwikkelen waarmee een fors deel van de woningen overgaat op een duurzaam energiesysteem. De verduurzaming gaat daarbij hand in hand met leefbaarheid en betaalbaarheid. Andere kernen van de Cleantech Regio kunnen profiteren van deze en van elkaars ervaringen bij de aanpak van de verduurzaming van de bestaande woningvoorraad. Binnen de Cleantech Regio is het doel om in 2030 20.000 bestaande woningen verduurzaamd te hebben naar een alternatief voor aardgas. In de Regionale Structuur Warmte is het doel opgenomen dat binnen de Cleantech Regio 155.000 woningen en 23.000 gebouwen van het aardgas af zijn in 2050. De transitie naar een aardgasvrije gebouwde omgeving wordt de warmtetransitie genoemd. De gemeenten regisseren deze lokale warmtetransitie in de Transitievisie Warmte. Daarin geven ze aan hoe ze tot 2050 de transitie wijk voor wijk uitvoeren en met welke wijken wordt gestart. Dit is een afspraak uit het Klimaatakkoord.

Doelen voor het versterken van de groene woonmilieus met behoud van landschappelijke kwaliteit

4. **Groei met een stevige kwalitatieve basis in dynamische kernen**
Wonen in de dorpen en kernen is gewild en dat willen we ook faciliteren. Ook hier is nieuwbouw nodig op zowel inbreidings- als uitbreidingslocaties. Daarbij is het van belang oog te hebben voor de variatie en lokale vraag. De kernen zijn ook voor de huidige bewoners veelal de plek waar men een betaalbare verhuisstap wil maken. Dit heeft ook sterke betekenis voor de lokale economie, functioneren van lokale detailhandel en de sociale samenhang. De behoefte ligt ook hier vooral bij woningen voor starters, jonge gezinnen en (in toenemende mate) bij senioren. In sommige kernen belemmert het beperkte aanbod van goede woningen voor senioren op dit moment doorstroom, waardoor eengezinswoningen ongewenst bezet blijven. Ruimte voor passende groei zorgt voor nieuwe dynamiek, aanwas van nieuwe bewoners en geeft mogelijkheden om in te spelen op gewild wonen in de regio.

5. **Woningbouw in teken van leefkwaliteit en functioneren kernen**
Nieuwbouw in dorpen en kernen moet bijdragen aan de vitaliteit, het draagvlak van basisvoorzieningen, de sociale balans en de levendigheid van dorpen, kernen en het buitengebied. De nabijheid van voorzieningen in de dorpen en kernen is van groot belang voor goed functioneren. Dat gaat om het kunnen doen van dagelijkse boodschappen, de aanwezigheid van basisgezondheidszorg en de aanwezigheid van basisonderwijs. Daarnaast is de beschikbaarheid van goede fysieke verbindingen [waaronder ook openbaar vervoer] én digitale verbindingen van belang voor een goed woonklimaat buiten het stedelijk gebied. Het doel is om deze voorzieningen in de dorpen en kernen te behouden en waar nodig te versterken. Daarnaast is een belangrijk kenmerk van de woonomgeving in dorpen en kernen de kwaliteit van het omliggende landschap. Groei is mogelijk, maar met respect voor de kwaliteit van het landschap, de bodem, het water en de biodiversiteit. Een goed voorbeeld hiervan is Twello-Noord, een nieuwe en gedifferentieerde woonwijk die wordt ingepast in het landschap en waarbij de natuur wordt versterkt door natuurinclusief te bouwen.

6. Integrale ruimtelijke gebiedsvisie

De druk op ruimte is merkbaar in heel Nederland en leidt tot planologische knelpunten. De kwalitatieve kracht van deze regio – aan de randen van de Veluwe en de IJsselvallei – zit in de mooie balans in natuurlijke en ecologische kwaliteit, landelijk gebied, leefbaarheid, goede verbindingen en een aangename symbiose tussen grotere steden, kleinere kernen, buurtschappen en landelijk gebied. Maar deze balans en de kwaliteit van het landschap zijn geen vanzelfsprekendheid.

De komende jaren zijn er allerlei opgaven die een forse claim zullen leggen op de ruimte in onze regio. Dat gaat breder dan de woningbouwopgave alleen; ook opgaves op het gebied van stikstof, de energietransitie, klimaatadaptatie, economie en bereikbaarheid zullen hun impact hebben op het landschap door hun vraag naar ruimte.

Op verschillende schaalniveaus wordt er gestreefd naar een gebiedsgerichte uitwerking van de verschillende doelen en ambities. Zo werkt de provincie Gelderland op dit moment aan een Ruimtelijk Perspectief om op de Gelderse schaal de grote transitieopgaven zoals klimaat, wonen en energie in samenhang aan te pakken. Bij de opwekking van duurzame energie gaan windturbines en zonnepanelen invloed hebben op het landschap. De uitbreiding van infrastructuur van het elektriciteitsnet gaat gepaard met de energietransitie en heeft ook impact op het landschap. Deze veranderingen worden zo goed mogelijk landschappelijk ingepast door integraal te werken. Deze opgaven zijn niet sectoraal op te lossen. Als regio willen wij daarom een integrale ruimtelijke gebiedsvisie opstellen om deze opgaven gebiedsgericht en in samenhang te kunnen bezien. Om daarmee onze belangrijkste troefkaart – de landschappelijke kwaliteit – te kunnen behouden en waar mogelijk te versterken en keuzes maken die de schaal van regio vraagt.

3.2 PIJLER 2: WERKEN

Opgaven

De regio heeft een brede economie die nu al ruimte, mensen en energienetcapaciteit tekort komt. We kennen een diverse economie, met van oudsher nadrukkelijke aanwezigheid van de maakindustrie, dienstensector en zorgsector. De regio is bovengemiddeld sterk in en afhankelijk van de vrijetijdseconomie. Daarmee is onze economie minder gevoelig voor schommelingen in de conjunctuur en is er op elk niveau werk nabij. Deze brede economie levert naast onze woonomgeving, bereikbaarheid en voorzieningenniveau een belangrijke bijdrage aan de brede welvaart.

Om aantrekkelijk te zijn en te blijven voor bedrijven om zich hier te vestigen, is het van belang oog te hebben voor de beschreven tekorten aan ruimte, mensen en energienetcapaciteit. Bedrijven creëren gezamenlijk immers de werkgelegenheid. Het groot, midden en kleinbedrijf en zelfstandigen. Deze agenda draagt bij aan werkgelegenheid en ontwikkelperspectief voor onze (toekomstige) inwoners en biedt kansen voor ondernemers om hun bedrijven – en hun bedrijfsomgeving – toekomstbestendiger te maken. Versterking in regionale samenwerking is nodig om mét het regionale bedrijfsleven in een regionaal krappe arbeidsmarkt de aansluiting te kunnen maken op de grote transities: energietransitie, circulaire economie, landbouw, digitalisering en klimaatadaptatie. En ook om rijke, hybride leer- en onderzoeksomgevingen te kunnen bieden aan talent binnen en buiten de regio. Ondernemers, kennisinstellingen en overheden in de regio zetten zich gezamenlijk in voor de opgaven.

Basis op orde: brede economie toekomstbestendig maken

De herinrichting van het landelijk gebied, de druk op de groeiende steden en het tekort aan mensen, energie en grondstoffen leiden tot urgentie in het toekomstbestendig maken van de economie en de groei. Als Cleantech Regio willen we een groene groei van onze regionale economie realiseren, passend bij onze groene leefomgeving. De brede economie in de regio staat voor grote transitieopgaven. Met de Regio Deal⁸ Cleantech Regio zijn al stappen in de transitie naar groene groei in gang gezet. Dit gaan we met name voor het MKB verder stimuleren. We richten ons als regionale opgave op de noodzakelijke randvoorwaarden. Bedrijven helpen om beter te ondernemen en gericht werk te maken van transities is hierbij van belang. Transities maken dat de kennis, vaardigheden [skills] veranderen en leiden er toe dat andere eisen aan de mensen worden gesteld. Bovendien hebben gemeenten de komende jaren een belangrijke rol in het herstel van de regionale economie.⁹

Daarnaast vraagt de krapte op de arbeidsmarkt om nadere focus en een stevige samenwerking met de arbeidsmarktregio. Zo werken we met elkaar aan een transparante, inclusieve en veerkrachtige arbeidsmarkt. Een arbeidsmarkt waar elk talent benut wordt. De brede economie in de regio staat voor grote transitieopgaven. Met de Cleantech Regio Deal zijn al stappen in de transitie naar groene groei in gang gezet. Dit gaan we met name voor het MKB verder stimuleren. Onze inzet binnen de regionale opgave is gericht op het faciliteren van de noodzakelijke randvoorwaarden.

Excelleren in clusters, ecosystemen en netwerken van kansrijke sectoren

De Cleantech Regio kenmerkt zich door een brede economie met enkele sterke kansrijke clusters op gebied van kunststof, metaal- en machinebouw, papier en logistiek die goederen in Oost-Nederland distribueert of klaarmaakt voor export. Die export zijn we als regio sterk in.

We werken aan een unieke ICT-kennisbasis voor veiligheid en digitale technieken voor de inrichting van onze leefomgeving. We willen daarin meer jongeren opleiden en talentontwikkeling stimuleren. Het bouwen aan sterke ecosystemen voor starters en scale-ups en clusterontwikkeling is nodig om potentiële concurrentievoordelen ten volle te benutten.

Op specifieke thema's en locaties wordt in kennishubs en ecosystemen samen gewerkt aan grote maatschappelijke opgaven. Zo staat het energieverbruik van de papierindustrie in de Cleantech Regio – een belangrijke economische speler in de regio – gelijk aan dat van 60.000 huishoudens¹⁰. En zijn specifieke sectoren binnen de maakindustrie verenigd in een gezamenlijke agenda voor Smart Sustainable Industries. Daarnaast is de landbouw, die steeds meer ook de lokale voedselproducent is, met afstand economische sector met het grootste grondgebruik van onze regio. Samen met de toeleverende en verwerkende bedrijven is de agrarische sector ook een grote werkgever in de regio. Als regio kijken we hoe we de partijen binnen de verschillende thema's aan elkaar kunnen verbinden om deze opgaven het hoofd te bieden en tegelijkertijd als regio te leren van de daarmee opgedane kennis. We willen talenten duurzaam binden en boeien om hier te wonen, werken en leven.

Doelen

Voor deze twee opgaven rondom werken stellen wij onszelf de volgende doelen.

Doelen voor het toekomstbestendig maken van de brede economie

1. Toekomstbestendige ruimte om te kunnen ondernemen

De drie pijlers uit de strategische agenda versterken elkaar in onze ambitie voor groene groei ten behoeve van een brede welvaart. Onze economische kracht ligt verscholen in de brede economie. Daarom ontwikkelen we nieuwe werklocaties en herstructureren we bestaande werklocaties. In het Regionaal Programma Werklocaties hebben we hierover afspraken gemaakt. Dit doen we door de organisatiegraad op terreinen te vergroten, grondstoffenketens te identificeren (om de circulaire economie te stimuleren) en terreinen te ondersteunen in de energietransitie, waaronder de ontwikkeling van smart grids, zonne-energie en [smart] energy hubs, waarmee al een start is gemaakt met het project Toekomstbestendige Bedrijventerreinen uit de Cleantech Regio Deal.

Naast het creëren van nieuwe woon- werkmilieus en optimale benutting van ons bestaande werkareaal ontkomen we niet aan het feit dat de huidige uitbreidingsmogelijkheden voor bedrijventerreinen niet in evenwicht zijn met de marktvraag naar nieuwe ruimte om te ondernemen en transitie naar een circulaire economie. Kansrijke sectoren op gebied van kunststof, metaal- en machinebouw, papier en logistiek die goederen in Oost-Nederland distribueren of klaarmaken voor export vragen om nieuwe ruimte op strategische plekken langs weg, water en spoor. Op dit moment zijn in veel gemeenten in onze regio de uit te geven bedrijfskavels verkocht. En bestaande bedrijvigheid die als gevolg van de binnenstedelijke woonopgave uit de stad wordt verdrongen, zorgt voor een extra marktvraag. De woonopgave en daarmee groeiend inwoneraantal van de regio zal ook vragen om meer werkplekken voor onze inwoners. Om hier antwoorden op te geven voorzien we een viertal acties:

- Inzichtelijk maken van werkelijke transacties van bedrijfskavels in de afgelopen jaren en bestaande opties en reserveringen om meer duiding te geven aan de bestaande marktvraag;
- Herijking van de marktvraag tot 2030 en doorkijk naar de marktvraag tot 2040;
- Optimaal benutten van de beschikbare ruimte op bestaande bedrijventerreinen;
- Realiseren van nieuwe woon-, leer- en werkmilieus met onderzoek naar kansen voor sectoren en typen bedrijven die zich lenen voor dergelijke mengvormen en een bijdrage leveren aan de stedelijke dynamiek.

⁸ <https://www.cleantechregio.nl/samen-werken-aan/regio-deal>

⁹ <https://vng.nl/rubrieken/onderwerpen/duurzaam-herstel-regionale-economie>

¹⁰ Ter vergelijking: de hele Cleantech Regio telde volgens het CBS in 2021 199.865 huishoudens

2. Een toekomstbestendige regionale arbeidsmarkt

De demografische trends zorgen ervoor dat er verhoudingsgewijs steeds meer werk is dan beschikbare mensen op de arbeidsmarkt. Daarnaast zien we een toenemende vraag naar ICT-ers, technici en keyworkers die nodig zijn om maatschappelijke vraagstukken op te lossen en transities op gebied van energie, circulariteit en klimaatadaptatie te ondersteunen. Iedere sector kent een tekort, zowel economische als maatschappelijke sectoren als zorg en onderwijs.

We willen de arbeidsmarkt toekomstbestendig maken zodat ieder talent mee kan doen, bedrijven kunnen bloeien en er een zo goed mogelijke match ontstaat tussen vraag en aanbod. We versterken de complementaire samenwerking met de arbeidsmarktregio en het regionaal mobiliteitsteam zodat we vanuit een gezamenlijke visie en aanpak werken aan beschikbaarheid van voldoende mensen, wendbaarheid van mensen in bedrijven en werken aan versterking van de leercultuur in bedrijven. We werken daarbij grens ontkenend: ieder talent telt. Dit is het momentum om het onbenut arbeidspotentieel aan te spreken en perspectief op werk te bieden.

Doorlopende leerlijnen zijn mede van belang om gericht te investeren in de ontwikkeling van het jonge kind en jongeren. Hierin wordt publiek – privaat samengewerkt. We willen dit versterken, meer kennis uitwisselen en ruimte geven om met elkaar een lerend netwerk op te bouwen. Centraal staat het versterken van hybride leerwerkomgevingen (fieldlabs, werkplaatsen, techniekhubs) waar studenten, medewerkers en zij-instromers hun kennis en vaardigheden op het gebied van techniek en ICT kunnen ontwikkelen aan de hand van actuele vraagstukken uit de beroepspraktijk. We versterken de (verdere) ontwikkeling van de hybride leerwerkomgevingen gericht op de digitale transformatie (bijvoorbeeld met de MKB Digitale Werkplaats), circulaire economie (bijvoorbeeld met het Fieldlab CIM) en energietransitie (bijvoorbeeld met het Fieldlab Energy4Business). Intensivering van de samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven is nodig om vraaggestuurd te werken aan talentontwikkeling ten behoeve van de genoemde transities. Met het creëren van deze rijke leeromgeving beogen we talent uit de regio beter te benutten en talent van buiten de regio aan te trekken. Een leven lang ontwikkelen is cruciaal om de spanning op de arbeidsmarkt enigszins weg te kunnen nemen. We investeren daarom in het bevorderen van een leercultuur bij werkgevers en werknemers, investeren hierop gericht om om-, her- en bijscholing mogelijk te maken. Om werkgevers en werknemers te ondersteunen bieden we toegang tot meer dan 86 regelingen en ons regionaal ontwikkelfonds om dit mogelijk te maken. Voor mensen die nog werk zoeken dragen we zorg dat zij de weg naar werk en persoonlijke ontwikkeling weten te vinden. We doen dit zowel regionaal als sectoraal. Middels de ontwikkeling van lokale agenda's gericht op het investeren in mensen maken we het mogelijk dat we de daad bij het woord toevoegen. Samen denken, samen doen. Dichtbij de ondernemers en mensen zelf.

3. Groene groei met een sterke focus op het MKB

Het MKB is een belangrijke motor van de economie in de Cleantech Regio. Ze voorzien in werkgelegenheid en leveren een bijdrage aan maatschappelijke opgaven. Om te zorgen dat deze motor goed blijft draaien, versterken wij de ondernemersdienstverlening aan het MKB. Dit met als doel dat het MKB richting de toekomst flexibel kan blijven reageren op nieuwe ontwikkelingen. Neem de digitalisering; onze economie wordt steeds meer digitaal gedreven. Verkoop van producten wordt meer en meer vervangen door verkoop van diensten. De hoeveelheid data die we dagelijks verwerken is enorm. Dit biedt kansen aan ondernemers die zich met data willen onderscheiden en hun verdienmodel daarop inrichten. Het doel is onze dienstverlening op het gebied van digitalisering, verduurzaming en arbeidsmarktzoekstukken regionaal te intensiveren. Hierbij werken we samen met het onderwijs en andere maatschappelijke partners. Een voorbeeld hiervan is de digitale werkplaats, waarmee we digitalisering in het MKB stimuleren om er voor te zorgen dat we veerkrachtige MKB-ondernemers houden.

Doelen voor het excelleren in clusters, ecosystemen en netwerken van kansrijke sectoren

4. Excelleren in clusterontwikkeling (hotspots) op gebied van veiligheid en de fysieke leefomgeving

Nederland kent grote uitdagingen op het gebied van veiligheid en een duurzaam en verantwoord gebruik van de leefomgeving. Als Cleantech Regio spelen we in op deze maatschappelijke opgaven vanuit een digitale en duurzame invalshoek. We zetten regionaal in op het versterken van digitaliseringsclusters die inspelen op deze maatschappelijke opgaven, zoals bijvoorbeeld al gebeurt rond het Centrum voor Veiligheid en Digitalisering in Apeldoorn. Of digitale, duurzame toepassingen die nu al aanwezig zijn in mobiliteit. Of rond de Kien in Deventer, waar medewerkers en studenten werken aan maatschappelijk relevante, technologische opgaven, zoals zorg, onderwijs, klimaat en de inrichting van ons land. In een inspirerende woon- leer- en werkomgeving faciliteren en leiden we studenten en medewerkers op die met nieuwe digitale technieken samenwerken aan oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken in de fysieke leefomgeving. En natuurlijk de ontwikkelingen op het gebied van elektrisch vliegen rond de luchthaven van Teuge.

Doordat deze digitale hotspots/clusters in onze regio centraal gelegen zijn in de directe omgeving van stationsomgevingen, hebben zij een grote aantrekkingskracht op talent van binnen en buiten de regio.

5. Sterke ondernemersgedreven netwerken en ecosystemen voor kansrijke sectoren

We willen in de hele regio nadrukkelijk de handen ineenslaan in het realiseren van plekken waar kennis, opleidingen en bedrijvigheid samenkomen rond grote economisch-maatschappelijke opgaven. Dat kan zoals bij het vorige doel beschreven fysiek, maar ook in sterke niet-fysieke netwerken, bijvoorbeeld met fieldlabs en communities of practice. Zo gaan we met gebundelde krachten de sterke sectoren in de maakindustrie helpen met de omslag naar duurzamere vormen van energie als waterstof, geothermie en synthetisch gas.

In de Cleantech Regio werken ruim 5.100 mensen in de logistieke sector.¹¹ We willen een regionaal logistiek netwerk initiëren om zo de logistieke sector in de Cleantech Regio te faciliteren in hun duurzaamheidsambities, versterken van de randvoorwaarden voor goederenvervoer over water, uitdagingen op de arbeidsmarkt samen aan te pakken en innovaties te versnellen. We gaan draagvlak peilen bij transporteurs, verladers en logistieke bedrijvigheid in de Cleantech Regio en ophalen welke randvoorwaarden nodig zijn voor een sterke en duurzame logistieke sector in de regio. Dit doen we om meer talent in de logistieke sector te benutten om zo bevoorradings van bedrijven, distributie van producten die in onze regio worden gemaakt te kunnen garanderen naar de toekomst toe.

Door het faciliteren en verbinden van kansrijke innovaties in netwerken en ecosystemen beogen we twee zaken te bereiken. Enerzijds gaat het om het realiseren van opschaling en versnelling rond relevante thema's voor de regio. Denk aan circulariteit, verduurzaming in bebouwde omgeving en op bedrijventerreinen, behoud van levendige binnensteden en kernen, landbouwtransitie, preventie en innovatie in de zorg, energietransitie en klimaatadaptatie. Anderzijds willen we het innovatievermogen van sterke dragende sectoren in de regio versterken. Dat doen we onder andere door ecosystemen voor start-ups en scale-ups rondom deze sectoren te ontwikkelen. Een dergelijke systeem motiveert gevestigde ondernemers tot nieuwe businessontwikkeling en biedt een goede voedingsbodem voor spin-offs in de regio. Digitalisering in combinatie met talentontwikkeling en een leercultuur in bedrijven is hierin een belangrijke aanjager en noopt tot samenwerking met kennisinstellingen.

Naast fieldlabs en communities of practice wordt onder andere de ontwikkeling van een gezamenlijk investeringsplatform verkend. Dit platform zal innovaties rond maatschappelijke opgaven aanjagen en bundelt de financiële stromen die noodzakelijk zijn om tot realisatie te komen.

¹¹ Zie hiervoor de cijfers van Stichting LISA op <https://cleantechregio.nl/ctr-monitor/circulaire-economie/119-overige-indicatoren/943-werkgelegenheid-toegevoegde-waarde-transport-logistiek>

3.3 PIJLER 3: BEREIKBAARHEID

Opgaven

De centrale ligging van de Cleantech Regio in Nederland is een van onze succesfactoren; voor inwoners, maar ook voor bedrijven. Goede en duurzame bereikbaarheid is essentieel voor het binden van bedrijven en aantrekken van arbeidskrachten, toegang tot voorzieningen voor onze inwoners en het verminderen van de CO₂-uitstoot. Maar een goede bereikbaarheid is geen vast gegeven. Bij het realiseren van goede en betaalbare woningen en het ruimte bieden om te ondernemen, horen ook oplossingen op het gebied van mobiliteit. We merken dat problemen in de bereikbaarheid ontstaan. We moeten nu inzetten op een goede bereikbaarheid van onze regio met de rest van Nederland en het buitenland. Daarnaast dient dit vervoer veilig, slim en duurzaam te zijn en bij te dragen aan de kwaliteit van de leefomgeving. Daarbij leggen we de verbinding met de thema's wonen en werken, zoals rond de stationsgebieden en het organiseren van geschikte woon- en werklocaties in de nabijheid van mobiliteitshubs.

We zien drie opgaven op het gebied van duurzame bereikbaarheid die een regionale aanpak vereisen.

Verbetering van bereikbaarheid met omliggende regio's

De meeste verplaatsingen uit onze regio zijn naar de Randstad en richting het oosten. Op dit moment slibben wegen van en naar de regio dicht, zijn treinsporen aan vernieuwing en verbreding toe en blijft logistiek potentieel onbenut door achterblijvende waterinfrastructuur. In de toekomstverkenning van de Integrale Mobiliteits Analyse (IMA) wordt de autosnelweg A1 Apeldoorn – Voorthuizen erkend als een groot probleem.¹² Dit is niks nieuws, ook in 2017 werd dit al geconstateerd. In 2017 (NMCA) is berekend dat de jaarlijkse economische schade van de vertraging op de A1 20 tot 40 miljoen euro bedraagt, in een laag dan wel hoog groeiscenario.¹³ De IMA uit 2021 constateert nog steeds een knelpunt op de A1. Maar belangrijker: dezelfde IMA wijst op het feit dat ook de capaciteit in de trein van en naar het westen problematisch is. Dit is belangrijk want de trein is dus kennelijk geen alternatief om de vervoersvraag op te vangen. Terwijl het gebruik van de trein juist gewenst is in ons duurzaam bereikbaarheidsprofiel. Op logistiek gebied willen we invulling geven aan de (Europese) ambities voor de North Sea-Baltic Corridor; deze functioneert niet op sterkte. Een goede water- en spoorinfrastructuur helpt ook bij de opgave om de A1 corridor (die bestaat uit weg, spoor en water) te verduurzamen: verbeteren personenvervoer per spoor, vervoer van goederen over water in plaats van over de weg. De North Sea-Baltic Corridor met het Twentekanaal en de IJssel als verbindende schakel zorgt voor een duurzaam transport en bereikbaarheid van de regio over water.

Ook in noord-zuidrichting, de A50 corridor, zijn er opgaven, mede gezien de snelle verstedelijking in de Groene Metropool Regio (regio Arnhem-Nijmegen) en de Regio Zwolle. Een maatregelenpakket met kleine verbeteringen aan de infrastructuur, fietsinfrastructuur, campagne op forenzen, slimme logistiek en bus rapid transit is hiervoor nog onvoldoende. Ook de spoorverbinding noord-zuid moet verbeterd worden. Net als de verbinding over water (de IJssel), die een enorme ontlasting kan betekenen voor de verbindingen over de weg. De bevaarbaarheid van deze waterweg (met name tijdens de droge zomermaanden met lagere waterstanden) is daarbij van cruciaal belang.

Het versterken van de verbinding met de rest van Nederland is belangrijk en creëert kansen voor de hele regio. Bedrijven en arbeidskrachten willen zich graag in een goed bereikbare regio vestigen.

Regionale knelpunten op wegennet verlichten

Binnen de Cleantech Regio vinden veel reisbewegingen plaats tussen de grote woongebieden en belangrijke werkgebieden. De druk op het wegennet blijft groot, ondanks de coronapandemie en het feit dat mensen meer vanuit huis werken.

Daarnaast nemen logistieke verplaatsingen een belangrijke plek in bij de bezetting van het wegennet. Apeldoorn staat hoog in de ranglijsten van plekken met de meeste vertraging in reistijd per auto.¹⁴ Maar deze problematiek is niet uniek voor Apeldoorn. Met de genoemde problemen op het bovenregionale netwerk, de groei van het aantal reisbewegingen in de regio en de woningbouwambitie van 40.000 woningen, staan we voor de opgave om mobiliteit ook binnen de regio in goede banen te leiden. Om een toename van reisbewegingen efficiënt en duurzaam te kunnen faciliteren, is het nodig naar het hele vervoerssysteem te kijken. Met het oog op deze verduurzaming zullen schone vervoersmiddelen zoals de fiets, de trein (sprinter) en deelmobiliteit een belangrijke plek moeten innemen, net als slimme mobiliteitsoplossingen. We willen onze positie als koploper op smart mobility bestendigen. De opgave is om toepassingen van smart mobility oplossingen te realiseren voor maatschappelijke doelen, samen met werkgevers.

Bereikbaarheid van de (nieuwe) verstedelijkte gebieden versterken

Niet alleen nieuwe woongebieden zorgen voor congestie, verkeersproblemen en negatieve milieueffecten. Ook bestaande woongebieden dragen daar aan bij. Voor de ontwikkelmogelijkheden nabij het stationsgebied speelt mee dat hier structurele oplossingen nodig zijn als het gaat om bereikbaarheid en mobiliteit. Voor binnenstedelijke gebieden geldt dat de menging van functies hoog is. Om inbreiding met verduurzaming te kunnen combineren, zijn slimme oplossingen voor omgaan met ruimte voor verkeer en mobiliteit noodzakelijk. Daarnaast zijn goede fietsverbindingen en vervoersrelaties aan de orde voor de verbindingen tussen kleine kernen en steden. Deze complexiteit in planvorming en het introduceren van nieuwe mobiliteitsoplossingen vergen extra inzet in definitie en planvorming.

Doelen

Voor deze opgaven rondom bereikbaarheid stellen wij onszelf de volgende doelen.

Doel voor verbetering van bereikbaarheid met omliggende regio's

1. De A1 corridor versterken via weg, spoor en water

Omdat de meeste verplaatsingen uit onze regio in oost-west richting zijn heeft het aanpakken van de A1 corridor absolute prioriteit. Zowel op de weg, op het spoor als op het water moet er in de A1 corridor worden geïnvesteerd. De verbreding van de A1 is een noodzakelijk begin, maar nog niet voldoende om de opgave waarvoor de regio staat het hoofd te bieden. We hebben toekomstbestendige oplossingen op het spoor nodig. Hierbij zijn het realiseren van onder andere goederenvervoer in Oost-Nederland via een andere routing van het goederenvervoer per spoor, de (inter)nationale afspraken voor verdere versnelling van de IC-Berlijn trein door de Cleantech Regio. Ook de sluiting van enkele spoorovergangen in Voorst versterken de robuustheid van het spoornet.

¹² In de eerdere Nationale Markt en Capaciteitsanalyse (NMCA) uit 2017 werd dit zelfde ook al geconstateerd.

¹³ Zie de figuur op bladzijde 28 van de NMCA 2017 op <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2017D11851&did=2017D11851>

¹⁴ In een ranglijst van TomTom over 2020 staat Apeldoorn op plek 6 wat betreft vertraging in reistijd per auto

Op het water geven we zoals beschreven invulling aan de (Europese) ambities voor de North Sea-Baltic Corridor. Dit bestaat onder andere uit bouwen aan de waterinfrastructuur: het verlengen van de sluis bij Deventer, de aanpak van de IJsselbruggen bij Zutphen, verbeteren haven en kades in Lochem, de bereikbaarheid van de havens in Deventer en Zutphen (ook in droge periodes), de inrichting van kades en bedrijventerrein, schone stroomvoorziening in de havens, slimme logistiek (combineren ladingen, snelle doorstroom) en vervoer van weg naar water. We doen actief mee in de samenwerking tussen Port of Deventer, Port of Zwolle en Port of Twente (Port of Logistics Overijssel).

Samen met regionale overheden en het Rijk willen we deze noodzakelijke bereikbaarheid van onze regio onderzoeken en realiseren.

Doelen voor regionale knelpunten op wegennet verlichten

2. Duurzaam alternatief voor knelpunten realiseren door middel van fietsverbindingen

De fiets biedt veel kansen om iedere inwoner van de Cleantech Regio mobiel te laten zijn. We investeren in fietsverbindingen (zoals de F348 en de F344 inclusief spoorbrug) om knelpunten in de regio op een duurzame manier op te lossen. In de periode tot 2030 willen wij deze eerste 3 vlotte en veilige fietsroutes uit de regionale fietsvisie realiseren. Dit draagt bij aan het landelijk streven van 20% meer fietsers in 10 jaar (in 2027) en is essentieel om de toenemende vervoersbehoefte in goede banen te leiden en een prettige leefomgeving te behouden.

3. Een gevarieerd stelsel van mobiliteitshubs ontwikkelen

In 2030 bestaat een stelsel van mobiliteitsknopen variërend van een voorziening in de wijk tot aansluiting op het (internationale) spoornetwerk. We ontwikkelen mobiliteitsknopen met een passende inrichting en passend aanbod. Een voorbeeld van deze nieuwe vervoersoplossingen is bijvoorbeeld een Bus Rapid Transit Zwolle-Apeldoorn en Apeldoorn-Arnhem. Spoorknopen zijn goed en makkelijk bereikbaar, vooral per fiets en lopend, en bieden snel te bereizen bestemmingen in Nederland en daarbuiten. In onze regio willen we flexibel reizen, met een groter aandeel fiets- en deelmobiliteit.

Een systeem van mobiliteitsknopen gericht op gemak, verduurzaming en mobility as a service is ingrijpend. De ontwikkelingen van mobiliteitsknopen en woningbouwlocaties moeten op elkaar aansluiten. Tegelijkertijd leveren goede mobiliteitsknopen een bijdrage in de vitaliteit.

4. Realiseren van toepassingen van slimme mobiliteit samen met gemeenten en werkgevers

Onze regio heeft de afgelopen jaren geïnvesteerd om koploper te worden op smart mobility, onder meer door het gebruik van internettoepassingen om weggebruikers te laten communiceren met verkeersinstallaties en satellieten en de introductie van andere toepassingen (brugopeningen, fiets parkeren, laden/lossen). De toepassingen hebben een duidelijk doel: betere bereikbaarheid, minder CO₂-uitstoot en betere leefbaarheid. We werken toe naar een brede ondersteuning van alle gemeenten in de regio met betrekking tot digitalisering en het realiseren van de toepassingen, gekoppeld aan de lokale mobiliteitsvisies. In het licht van de woningbouwopgaven en ontwikkeling binnensteden, zetten we samen met het Rijk verdere stappen om met slimme oplossingen een goede bereikbaarheid te realiseren en tegelijk bij te dragen aan energiebesparing, vermindering CO₂ uitstoot en verbeteren leefomgeving.

Samen met werkgevers blijven we werken aan het realiseren van slimme en schone mobiliteitsoplossingen. Dit doen we door ondersteuning aan bedrijven via scans, probeeracties, het stimuleren van hybride werken, aanpak op bedrijventerreinen en het gebruik van schone brandstoffen. De samenwerking met werkgevers, juist ook in het bredere MKB, op dit gebied wordt gecontinueerd. In 2030 zijn in de belangrijke werkgebieden gebiedsgerichte mobiliteitsoplossingen getroffen die over bedrijfsgrenzen heen gaan.

Doel voor versterken bereikbaarheid van de (nieuwe) verstedelijkte gebieden

5. Extra investeringen in planvorming met nieuwe mobiliteitsoplossingen

Nieuwe woonlocaties zijn een vliegwieltje voor toekomstgerichte mobiliteitsoplossingen, bijvoorbeeld met behulp van het STOP-principe.¹⁵ Gemeenten werken samen aan deze oplossingen. In de (kleinere) kernen kijken we naar toekomstgerichte mobiliteitsoplossingen bij nieuwe uitbreidingsplannen. In de steden is dit bijvoorbeeld aan de orde bij het anders organiseren van mobiliteit in de binnenstad, voor het verhogen van de kwaliteit en leefbaarheid. Dit is een omvangrijke opgave die samen met ondernemers en vervoerders wordt opgepakt. Er bestaan veel aanpalende opgaven zoals afvalinzameling, zorgvervoer, monitoring, laadinfra aan de rand, laad- en losmogelijkheden aan de rand, het aanbod aan deelmobiliteit, et cetera. Een ander voorbeeld zijn de stationsgebieden. Zo kan bij verstedelijking van stationsgebieden ook een hub-functie voor de binnenstad bestaan. Dit betekent investeringen in deze mobiliteitsoplossingen en de omgeving van deze gebieden. Binnen de regio helpen we elkaar met het vinden van nieuwe oplossingen en de samenwerking vanuit deze agenda met het Rijk.

¹⁵ Het STOP-principe wordt gebruikt bij mobiliteitsbeleid, waarbij de prioriteit eerst naar Stappen, dan Trappen (fiets), vervolgens Openbaar vervoer en dan pas naar Personenwagens gaat.

4. GEZAMENLIJK VERANTWOORDELIJKHEID NEMEN

In de Strategische Agenda Cleantech Regio 2022-2030 stellen we als overheden, ondernemers en onderwijs één perspectief vast waar we de komende jaren aan werken. Een perspectief dat leidt tot een regio waar het goed wonen, werken, leren en recreëren is en blijft. Waar de brede welvaart blijvend op een hoger niveau ligt. En waar gerichte aandacht is voor ruimtelijke kwaliteit, verduurzaming en digitalisering. Grote vraagstukken en stevige ambities vragen om bijdrages van alle actoren: de twee provincies, de acht gemeenten, de ondernemers, onderwijs- en kennisinstellingen en maatschappelijke partners. Samenwerken als regio is daarin dus van cruciaal belang. Hoe we concreet invulling geven aan die samenwerking, wie doet wat en pakt wat op, taken, verantwoordelijkheden en financieringsinstrumenten, volgt in de uitgewerkte uitvoeringsagenda 2.0.

In de strategische agenda nemen de acht gemeenten, twee provincies en de Strategische Board samen verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van de regio. Natuurlijk benutten wij daarvoor de gezamenlijke kracht die wij al samen hebben ontwikkeld in GR en Strategische Board. Ook de goede samenwerking met partners zoals de waterschappen en RVO zetten we voort binnen de agenda. Daarmee is de agenda een goede basis om als één regio op te trekken naar omliggende regio's en het Rijk.

We nemen samen grote besluiten voor de regio, geven gezamenlijk uitvoering aan deze agenda, en investeren dus ook samen in deze regionale samenwerking. Dat doen we primair vanuit eigen kracht. Maar natuurlijk in goede samenwerking met Rijk en Europa. Voor de uitvoering van de drie ontwikkelpijlers - en het daarmee werken aan vertrouwen tussen overheden en samenleving - is nauwe interbestuurlijke samenwerking en een goede governance cruciaal. Daar hoort inspanning van iedere bestuurslaag, een goede interbestuurlijke samenwerking en een samenwerking met kennisinstellingen, ondernemers en maatschappelijke partners bij.

Onze uitgangspunten voor een effectieve besturing van de agenda zijn:

1. Focus op een wenkend perspectief voor de regio: zowel inwoners als bedrijven. De agenda draagt bij aan de brede welvaart van de regio.
2. Samen optrekken, samen investeren. De agenda wordt verbonden aan nieuwe bestuursakkoorden in de regio en we willen meer zichtbaar worden op thema's waarop we samenwerken. We investeren gezamenlijk in de agenda. We kijken hiervoor naar innovatieve uitvoeringsinstrumenten zoals het investeringsplatform, OostNL en organiseren onze lobby samen.
3. Draagvlak en betrokkenheid van partners. Dat doen we vanuit de huidige samenwerkingsverbanden zoals de GR Stedendriehoek en de Strategische Board, maar ook door meer aan te haken bij andere verbanden.

Het boeken van resultaten met deze agenda is de bestuurlijke verantwoordelijkheid van ons allemaal: overheden, ondernemers en onderwijs- en kennisinstellingen. We hebben een regionale agenda en sturen actief op het verwezenlijken en actualiseren van de doelen. De overheidsorganisaties hebben ieder eigen taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden, inclusief de informatievoorziening en verantwoording naar de gemeenteraden en Provinciale Staten. In de verdere uitwerking van deze agenda hebben gemeenten, provincies, ondernemers en onderwijs- en kennisinstellingen een eigen belang en bovenal verantwoordelijkheid om successen in de regio te boeken. Daarnaast spelen de Gemeenschappelijke Regeling (GR) Stedendriehoek en Strategische Board een belangrijke rol om in gezamenlijkheid de regionale agenda verder te brengen.

Belangrijke aspecten met betrekking tot de governance die we de komende tijd verder met elkaar uitwerken:

- Sturing op resultaten en monitoring van de agenda
- Betrokkenheid van raads- en Statenleden in de uitvoering en grip van de raad op de regionale samenwerking
- Betrokkenheid van ondernemers en onderwijs- en kennisinstellingen in de regio
- Organisatie van de ambtelijke capaciteit voor de regionale samenwerking
- Innovatieve uitvoeringsinstrumenten, ook in relatie tot uitwerking van de governance van de agenda, onder meer rondom het investeringsplatform
- Het organiseren van (informele en formele) ontmoeting in de regio

